

Lukács Zsolt

Vilenica 2005

*Hé, zöld papagáj
mondd mi szél járja Európát.
A zöld papagáj visszavág:
Az ember nélküli a szimmetriát.*

Az idén is szeptember közepén került megrendezésre a szlovéniai Vilenica barlangjában a vilenicai-díj átadása, amely az idén annyival volt különösebb és jelentősebb, hogy a 20. alkalommal rendezték meg az ünnepséget. Ez alatt a húsz év alatt a Vilenicai-fesztivál már jelentős utat megjárta és sok mindent átél: pár disszidens korszakot, pénzügyi és tartalmi kellemtelenségeket és nem utolsósorban az új identitások keresésének az idejét.

Az idén a kerek számú évforduló miatt két díjat osztottak ki, az egyiket a magyar-szlovén származású Ilma Rakusa svájci író nő kapta, a másikat pedig az osztrák Karl-Markus Gauß esszéista

A fesztivál megszervezése már három hónappal a megkezdése előtt befejeződött. A rendezők 23 ország 26 résztvevőjét hívták meg, írókat, költőket, drámaírókat és esszéistákat Közép-Európából. A díj átadásának egyik célja az, hogy ismertté tegye az írókat. A tervszerű gyakorlat az, hogy a díjra jelölt írók műveit kiadják szlovén nyelven az elkövetkező Vilenicáig, amely azt jelenti, hogy a Szlovén Írószövetség szorososan együttműködik a Cankarjeva Kiadóval, aki ez alkalomból adja ki a Vilenica Antológiai Gyűjteményt, mint ahogy ezt tették az ideiglenes esetekben is. Rakusától a Miramara című prózai műve lett lefordítva, Gaußtól pedig az Európai ábécé.

A vilenicai irodalmi fesztivált a Vilenicai Kulturális Szövetség és a Szlovén Írószövetség szervezi. A fesztivál központi eseménye a Vilenica-díj átadása, amelyet már 1986 óta szokásukhoz híven minden évben kiosztanak. A rendezvény a közép-európai geo-politikai és kulturális térséget egyesíti, amelyet már kezdeti óta saját identitása területének és elkerülhetetlen kulturális determinációjának tekint. Handke szavai megerősítésül szolgálhatnak ezt illetően, hogy Közép-Európa nem csak egy meteorológiai tényező.

A Szlovén Írószövetség minden évben egyszer egy közép-európai szerzőnek nyújtja át a díjat és pedig az irodalom és az esszéisztika terén elért kiemelkedő eredményei miatt. Az első ilyen díjat 1986-ban Fulvio Tomizza triezsi író nyerte el. Eddig számos nemzetközileg is elismert szerző vett részt a fesztiválon, mint Wys³awa Szymborska, lengyel költő, aki 10 évvel később a Nobel-díjat is megkapta, ezért is évről-évre ez az esemény egyre jelentősebbé és tekintélyesebbé válik a nemzetközi irodalmi életben. A résztvevők között ott voltak az előző évek díjazottjai is, Erica Pedretti, Ana Blandiana és Pavel Vilikovský, magyar részről pedig Nádas Péter (1998-ban volt Vilenica-díjas) és Rakovszky Zsuzsa.

A fesztivál résztvevői az események alatt nyilvánosan beszélgettek az aktuális és egyetemes politikai, kulturális, társadalmi és művészeti kérdésekről. A vilenicai hagyomány, melynek során Európa társadalmi és kulturális helyzetéről gondolkodnak, az idén is folytatódott egy központi kerekasztal-beszélgetés során, és pedig a következő hosszú címmel: Különböző kultúrák egymás mellett élése Európában és az új kulturális paradigmák keresésének a folyamata. E kollokviumot Aleš Debeljak költő és szociológus vezette, aki a fesztivál és kötetlen eszmecsere nyilvános meditáció névvel illette és megjegyezte, hogy Európában még mindig rettenetes aszimmetria uralkodik (Kelet-Nyugat). A végén pedig arra a megállapításra jutott, hogy az Európában való együttélés új paradigmáiról szóló kérdés még mindig ismeretlen, illetve „millió dolláros kérdésnek” számít.

A második kerekasztal-beszélgetést Gregor Podlogar moderálta, annak hivatalos címe pedig így hangzott: Az irodalmak kereszteződésai: Kelet és Nyugat. Ennek keretei között a kisebb nemzetek irodalmának a sorsáról beszélgettek. Az első részben a kulturális intézmények mutatkoztak be, amelyek Szlovéniában ténykednek, a másik részben pedig Podlogar az Európai Központok eljárásával beszélgetett, akik az irodalom képviselőitől felelősek.

A 3. Nemzetközi Komparativista Tudományos Tanácskozás, amely a fesztivál programját kívánta erősíteni, irodalomelméleti hibridekről tárgyalt, valamint az irodalom és az elmélet közötti dialógust vitatta meg.

Két könyvújdonságot mutattak még be az események után: A szlovén irodalom antológiáját és a 2004-es Vilenica-díj nyertesének, Brigitta Kronauernak a Zsebkendő című regényét.

A teljes vilenicai fesztivál 30 millió tollárba került, ebből 17 milliót a Szlovén Kulturális Minisztérium fedezett, kettő és fél millióval a sežanai község járult hozzá, a maradékot pedig különféle szponzorok állták, köztük a Közép-Európai Ösztönzés programja, amely a központi kerekasztal témáját támogatta.

Ilma Rakusa (1946) valóban közép-európai személyiségnek vallhatja magát, hiszen szlovén-magyar szülőktől született Szlovákiában (Rimavská Sobota). Gyermekkorát Budapesten, Ljublánában és Triesztben töltötte, 1951-ben Svájcba költözött. Már hat évesen négy nyelvet beszélt. Szlavisztikát és romanisztikát tanult, majd az orosz irodalom magányosság-motívumából írta doktori disszertációját. Költő és író, műfordító és esszéista valamint a zürichi egyetem szlavisztika professzora. Számára Közép-Európa levegője a barnaszén illatát árasztja és a melankólia, valamint az ironia különös kombinációja. A magyart anyanyelvének tekinti, a gyermekkor, az otthon, a konyha és a mindennapok nyelve, de intellektuális közegben nem azon fejezi ki magát. Ugyanakkor emocionális szempontból fontos számára ez a nyelv, fiával mindig magyarul beszélt, úgyszintén az állatokkal is. A német nyelv számára a legfontosabb, nagyon jól érti, és minden árnyalatát ismeri, de mégsem az emocionális nyelve. Az orosz nyelvet tanulmányozta, és sokat fordította, beleszeretett, amikor az orosz klasszikusokat olvasta, és számára az egyik legszebb nyelv. A szlovént is nagyon szereti, az édesapja, nagyapja és rokonai nyelve. Ám sajnos nem nagyon kultiválódott benne és nem is nagyon használja. A szláv vér igazában orosz benne, jóllehet nincsenek orosz rokonai.

Vilenicevél kapcsolatosan azt a megjegyzést tette, hogy eleinte politikailag is nagyon jelentős szerepet töltött be, ám manapság már nem lehet ezt az aspektust felfedezni benne, amely nem is annyira baj. Vilenica még mindig nagyon kellemes és szép találkozás, de nincs meg már az az intenzitása, amely egykor jellemezte. Megnyílt az angolszász világ előtt, lingua francája pedig az angol nyelv lett. Egykor még a Vilenicai-fesztiválon német, francia és néha még magyar beszélgetéseket lehetett hallani, mert nagyon sok magyar látogatott ide.

Karl-Markus Gauß Salzburgban született 1954-ben, dunavidéki sváb szülőktől, akik a Vajdaságból származtak. Salzburgban él és alkot. Germanisztikát és történelmet hallgatott az egyetemen, azóta önálló, szabad művészként él, kritikákkal és írással foglalkozik. 1991 óta a „Literatur und Kritik“ folyóirat kiadója és főszerkesztője. A Neue Zürcher Zeitung, Süddeutsche Zeitung, Die Zeit, Wiener Presse és a Der Standard számára szokott cikkeket írni. Házas és két gyermeke van. Számos elismerésben részesült, melyek közül az 1997-ben elnyert Charles Veillon-díj volt a legjelentősebb, valamint az osztrák könyvforgalmazók tolerancia miatti tiszteletdíja 2001-ben.

A vilenicai kristály-díjat az idén Vladas Braziunas litván költő nyerte el. 1987 óta a nemzetközi zsűri a szerzők közül egynek, aki szerepel az antológiában, kiosztja a Vilenica-kristály különdíjat is, ami Štanjelen szokott lezajlani. Vladas Braziunas 1952-ben született Észak-Litvániában és első kötete 1983-ban jelent meg. Filológiát és újságírást tanult. 2002-ben ukrán nyelvű fordításaiért Taras Sevcenko-díjjal jutalmazták, majd 2003-ban a druskininkai fesztivál nyertese lett. A zsűri tagjai érzelmeikre hagyatkozva döntöttek a litván költő mellett, aki a hét másik költő közül számukra a legmegnyerőbb volt. Eddig a Vilenica megrendezése során a magyarok közül hárman részesültek a Vilenica-kristály díjban: 1992-ben Kukorelly Endre, 2000-ben Vörös István, 2002-ben Závada Pál.

A díjátadás ezzel még nem ért véget, ugyanis az általános iskolás gyerekek számára meghirdetett verspályázatokat is külön értékelik 2001 óta. Először a 6-10 évesek, majd pedig a 11-14 évesek között osztották ki az 5. Fiatal Vilenica-díjat.